

Καλλίμαχος, Πρόλογος των Αιτίων (απ. 1 Pfeiffer)

[Συχνά] οι Τελχίνες¹ μουρμουρίζουν για το τραγούδι μου,
οι αδαείς, αυτοί που δεν έγιναν φίλοι της Μούσας,
γιατί δεν ολοκλήρωσα άσμα ενιαίο, συνεχές,
για [κατορθώματα] βασιλιάδων ή για [αρχαίους] ήρωες,
σε πολλές χιλιάδες στίχους,
αλλά ψελλίζω λογάκια σαν το παιδί,
ενώ οι δεκάδες των χρόνων μου δεν είναι λίγες.
Εγώ όμως λέω στους Τελχίνες:
«Γένος [ακανθώδες], που ξέρετε να τρώτε τα σκώτια σας,
είμαι [πράγματι] ολιγόστιχος.
Αλλά η καρποφόρα Δήμητρα βαραίνει πολύ περισσότερο
από την Ψηλή [Δρυ;].²
Κι από τα δύο βιβλία, πως ο Μίμνερμος είναι γλυκός
το έδειξαν τα μικρά του ποιήματα, τα λεπτοδουλεμένα,³
όχι η Μεγάλη Γυναίκα.⁴
[Μακριά] στη Θράκη ας πετά από την Αίγυπτο
αυτός που χαίρεται με το αίμα των Πυγμαίων, ο γερανός.
Μακριά ας τοξεύουν οι Μασσαγέτες,⁵
βάζοντας στο σημάδι τους Μήδους.
Τ' αηδονάκια είναι γλυκότερα.⁶
Πάτε στα κομμάτια, άθλια τέκνα της Βασκανίας.
Την ποίηση να την κρίνετε με την τέχνη,
όχι με το περσικό χιλιόμετρο.
Και μη ζητάτε από μένα να γεννώ βροντερό τραγούδι.
Να βροντώ δεν είναι δική μου δουλειά, αλλά του Δία.
Όταν πρωτακούμπησα τον πίνακα στα γόνατά μου,
μου είπε ο Απόλλων ο Λύκιος:
«[Φίλτατε] αοιδέ, το σφαχτάρι να το τρέφεις όσο γίνεται πιο παχύ,
τη Μούσα όμως, καλέ μου, να την κρατάς λεπτή.
[Κι ακόμη], σου ζητώ και τούτο:
να πατάς εκεί που δεν περνούν άμαξες.
Μην οδηγείς το αμάξι σου πάνω σε ίχνη άλλων, ούτε σε δρόμο πλατύ.
Να παίρνεις απάτητους δρόμους, κι ας είναι στενότεροι». ⁷
Τον άκουσα.
Τραγουδώ γι' αυτούς που αγάπησαν τον γλυκό ήχο του τζίτζικα,
όχι τη φασαρία των γαϊδάρων.
Σαν το θηρίο με τα μεγάλα αυτιά ας γκαρίσει άλλος.
Κι ας είμαι εγώ ο ελάχιστος, ο φτερωτός.
Α, οπωσδήποτε!
Για να τραγουδώ και να γεύομαι τη δροσιά από τον θεϊον αέρα,
για να πετάξω από πάνω μου τούτο το πουκάμισο, τα γερατειά,⁸
που τα νοιώθω πάνω μου βάρος,
όπως ο φοβερός Εγκέλαδος το τρίγωνο νησί.⁹
Αυτούς που οι Μούσες δεν τους λοξοκοίταξαν παιδιά,
δεν τους εγκαταλείπουν όταν ασπρίσουν τα μαλλιά τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Βάσκανοι δαίμονες (Ησύχιος s.v. *Τελχῖνες· βάσκανοι, γόητες, φθονεροί*). Σύμφωνα με τον αρχαίο σχολιαστή, ανάμεσα σε αυτούς που μέμφονταν τον Καλλίμαχο για τὸ *κάτισχον* των ποιημάτων του ήταν ο Ασκληπιάδης και ο Ποσειδίππος. Πράγμα παράξενο, αφού μοιράζονταν την ίδια αισθητική με τον Καλλίμαχο· ο τελευταίος, μάλιστα, σε ορισμένα του επιγράμματα, είχε εμφανώς επηρεαστεί από τον Ασκληπιάδη. Ο λόγος ίσως να ήταν ότι τόσο ο Ασκληπιάδης (*Παλ. Ανθ.* IX 63) όσο και ο Ποσειδίππος (*Παλ. Ανθ.* XII 168) είχαν εκφραστεί επαινετικά για τη *Λύδη* του Αντιμάχου, ένα έργο το οποίο ο Καλλίμαχος το έβρισκε «παχύ και χοντροκομμένο» (απ. 398 Pf. *Λύδη καὶ παχὺ γράμμα καὶ οὐ τορόν*). Ο Αντίμαχος ο Κολοφώνιος, που άκμασε γύρω στα 400, ήταν κι αυτός φιλόλογος (εκδότης του Ομήρου) και ποιητής· από αυτήν την άποψη, θεωρείται πρόδρομος των Αλεξανδρινών. Η *Λύδη* ήταν η ερωμένη του ή η συζυγός του. Για αυτή τη «Μάχη των Βιβλίων», βλ. ιδίως Cameron, *Callimachus and his Critics*, σ. 303-38 (το κεφάλαιο φέρει τον εύγλωττο τίτλο: “Fat Ladies”).

2) Σύμφωνα με τον αρχαίο σχολιαστή, στους στίχους 9-12 ο Καλλίμαχος παραθέτει τα ολιγόστιχα ποιήματα του Μιμνέρμου και του Φιλίτα και, σε σύγκριση με τις πολύστιχες συνθέσεις τους, τα βρίσκει καλύτερα. Ορισμένοι μελετητές αμφισβητούν την εγκυρότητα του σχολίου, θεωρώντας ότι η σύγκριση γίνεται ανάμεσα στα μικρά ποιήματα του Φιλίτα και Μιμνέρμου αφενός, και σε πολύστιχη σύνθεση άλλου ποιητή, τη «Μεγάλη Γυναίκα», που είναι πιθανώς η *Λύδη* του Αντιμάχου. Ο Pfeiffer θεωρεί τη μαρτυρία του σχολιαστή αξιόπιστη: η ολιγόστιχη ελεγεία *Δήμητρα* του Φιλίτα κρίνεται ανώτερη από άλλη, πολύστιχη δική του σύνθεση, που κρυπτικά αναφέρεται ως η «Ψηλή [Δρυς]» (η συμπλήρωση, για την οποία απαιτείται μονοσύλλαβη λέξη, είναι υποθετική)· πρόκειται μάλλον για ερωτική ελεγεία, αφιερωμένη στην αγαπημένη του Φιλίτα, τη Βιττίδα. Από τον Ερμησιάνακτα, ελεγειακό ποιητή σύγχρονο του Καλλίμαχου, μαθαίνουμε ότι οι Κώοι είχαν στήσει το άγαλμα του Φιλίτα κάτω από ένα πλατάνι, παρουσιάζοντάς τον «να τραγουδά την άστατη (:) Βιττίδα, καταπονημένος από την πάλη του με τις λέξεις» (*Λεόντιον*, απ. 3.77-8). Συνδυάζοντας τις ιδιότητες του ποιητή και του φιλόλογου (*ποιητής ἄμα καὶ κριτικός*, Στράβων 14.2.19), και γράφοντας δύσκολη και υπαινικτική ποίηση, ο Φιλίτας (ή Φιλητάς) ο Κώος θεωρούνταν ο αρχηγέτης της Αλεξανδρινής Σχολής.

3) *κατὰ λεπτόν*: στην έκταση, στη θεματική, στην επεξεργασία· πβ. στ. 24 *λεπταλέη*· επίγρ. 27 Pf. (*Παλ. Ανθ.* IX 507) *χαίρετε λεπταὶ ῥήσιες*.

4) Ότι ισχύει για τον Φιλίτα, ισχύει και για τον Μίμνερμο. Φαίνεται ότι τα ποιήματά του είχαν συγκεντρωθεί σε δύο τόμους. Ο πρώτος, αυτός που περιείχε τα ελάσσονα ποιήματά του, από τον Καλλίμαχο κρίνεται ανώτερος από τη «Μεγάλη Γυναίκα», που είναι μάλλον η *Ναννώ*, πολύστιχη ελεγεία, ιδιαίτερα προσφιλής στην ελληνιστική εποχή, αφιερωμένη στην ομώνυμη ερωμένη του Μιμνέρμου. Αν όμως θεωρηθεί ότι η «Μεγάλη Γυναίκα» είναι η *Λύδη* (βλ. σημ. 2), με τη φράση *τοῖν δὲ δυοῖν* ο Καλλίμαχος αναφέρεται στον Αντίμαχο και στον Μίμνερμο, όχι στα δύο βιβλία του τελευταίου.

5) Βαρβαρικό φύλο που κατοικούσε στις στέππες της κεντρικής Ασίας. Για εθνογραφικές πληροφορίες, καθώς και για την εκστρατεία των Περσών εναντίον τους, που κατέληξε στον θάνατο του Κύρου, βλ. Ηρόδ. 1.201-16.

6) Πβ. το επίγραμμα 2 Pf. (Παλ. Ανθ. VII 80) αἱ δὲ τεαὶ ζώουσιν ἀηδόνες.

7) Πβ. το επίγραμμα 28 Pfeiffer (Παλ. Ανθ. XII 43) σικχαίνω πάντα τὰ δημόσια. Πβ. επίσης το τέλος του καλλιμάχειου ύμνου *Εἰς Απόλλωνα* (στ. 105 κε):

Ο Φθόνος ψιθύρισε στο αὐτί του Απόλλωνα:

«Δεν μ' ἀρέσει ο αοιδός που τραγουδά

λιγότερα ἀπ' ὅσα περιέχει ο πόντος».

Ο Απόλλων λάκτισε τον Φθόνο και του εἶπε:

«Εἶναι μέγας ο Ασσύριος ποταμός, ἀλλὰ στα νερά του
παρασέρνει πολλή βρωμιά και πολλά σκουπίδια.

Στη Δήμητρα ὅμως οἱ Μέλισσες

δεν προσφέρουν οἰοιοδήποτε νερό:

μόνο μια στάλα, αὐτήν που ἀχραντη και καθαρή

αναβλύζει ἀπὸ την ιερή κρήνη, το ἄκρον ἄωτον».

8) Οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσαν ὅτι τὰ ἔντομα ἀνανεώνονταν ἀλλάζοντας δέρμα, ὅπως τὰ φίδια (Αρ. Ζ. Ιστ. 601b2 τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν ἐντόμων ἐκδύνει τὸ γῆρας ὅσα ἐκδύνει).

9) Στη Γιγαντομαχία, ἡ Αθηνά καταπλάκωσε τον Εγκέλαδο ρίχνοντας πάνω του τη Σικελία (Απολλόδωρος, Βιβλιοθήκη 1.6.2).